LUND UNIVERSITY

Grammatikalisering i nutid - utvecklingen av typ fram till 2009

Rosenkvist, Henrik; Skärlund, Sanna

Published in:
Språk och stil

2011

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

Link to publication

Citation for published version (APA):
Rosenkvist, H., & Skärlund, S. (2011). Grammatikalisering i nutid - utvecklingen av *typ* fram till 2009. *Språk och stil*, *21*, 5-25.

Total number of authors:
2

General rights
Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.
• Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
• You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
• You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: https://creativecommons.org/licenses/

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Download date: 12. Sep. 2026

Ur Språk & stil NF 21, 2011

Grammatikalisering i nutid – utvecklingen av *typ* fram till 2009

Av HENRIK ROSENKVIST och SANNA SKÄRLUND

Abstract

Rosenkvist, *Henrik*, henrik.rosenkvist@nordlund.lu.se, Associate Professor, Centre for Languages and Literature, Lund University, Sweden; *Skärlund*, *Sanna*, sanna.skarlund@nordlund.lu.se, Ph.D. Student, Centre for Languages and Literature, Lund University, Sweden: "Grammaticalization in the present – the development of Swedish *typ* up to 2009". *Språk och stil* 21, 2011, pp. 5–25.

In modern Swedish, the word *typ* has a number of functions and meanings. Until about 1930, *typ* had, however, only a nominal function, and the other uses of *typ* have accordingly developed successively during the 20th century. In this article, which is based on a paper by Skärlund (2010), we track the grammaticalization of *typ* by utilizing electronic corpora, mainly comprising Swedish newspaper texts from 1838 to 2009. Contexts where *typ* was preceded by the preposition *av* ('of') allowed for a reanalysis which gave rise to the two-word preposition *av typ*, which notably first was used only to designate different types of military aircraft. The next step in the grammaticalization is the univerbation of *av typ*, where *av* is dropped and *typ* appears in isolation as a preposition. This usage becomes frequent during the 1970s, and about two decades later *typ* also appears as an adverb. In the beginning of the 21th century, we then find the first instances of *typ* used as a discourse particle. The grammaticalization of *typ* is a recent phenomenon and can as such be followed in great detail in the written sources. This case study is hence both valid and reliable, in comparison with grammaticalization research focussing on older languages or languages without extant written records, and we argue that the grammaticalization of *typ* gives support to the view that this type of language change depends on interaction between syntactic reanalyses and semantic reinterpretations, as suggested by Rosenkvist (2005).

Keywords: grammaticalization, syntax, reanalysis, reinterpretation, Swedish.

1. Inledning

Den här artikeln, som huvudsakligen utgår från en studie av Skärlund (2010), handlar om förändringen av det lilla ordet *typ*, som har flera olika syntaktiska funktioner och betydelser i modern svenska (se också Ohlander 1983, Fridell 1993, Kotsinas 2003, 2004 [1994] och Svensson 2009).

Vi tackar tre anonyma bedömare för värdefulla kommentarer till en tidigare version av denna artikel. Alla kvarstående problem och oklarheter beror dock enbart på våra egna tillkortakommanden.

1. Hon är en verkligt stark och envis **typ**.
2. Vi köpte en bil av fransk **typ**.
3. Nästa sommar ska våra grannar hyra en båt av **typ** lyxjakt.
4. a. Många ogillar tramsprogram **typ** *Kungarna av Tylösand*.
   b. Hon var **typ** ensam hemma hela helgen.
5. Välkommen till England, **typ**.

I nätupplagan av *Nationalencyklopedins ordbok* (NEOB) sägs att *typ* är ett substantiv som kommer från det grekiska *typos*. Huvudbetydelsen är 'sort/slag'. Det är dock uppenbart att exemplen i (4) och (5) inte täcks av denna definition, varken när det gäller ordklass eller betydelse.

Fram till ungefär 1930 har enbart varianterna i (1) och (2) kunnat beläggas, och de funktioner och betydelser som exemplifieras i (3), (4) och (5) har alltså utvecklats därefter (i den här artikeln bortser vi från *typ* i betydelsen 'tryck-typ'). Eftersom det finns stora elektroniska korpusar som täcker denna del av den svenska språkhistorien har det varit möjligt att belägga utvecklingen av *typ* på ett empiriskt tillfredsställande sätt (se Skärlund 2010), och vi kommer att hävda att utvecklingen är ett typiskt fall av grammatikalisering (se till exempel Hopper & Traugott 2003) som följer den modell för interaktion mellan semantisk och syntaktisk språkförändring som föreslås av Rosenkvist (2005).

I den internationella litteraturen om grammatikalisering förekommer ofta exempel på sådana förändringsprocesser från icke-skrivna språk (se till exempel Bybee m.fl. 1994 eller Heine & Kuteva 2002). Norde (2009 s. 35 f.; se också Andersen 2001 och Joseph 2004 s. 52) kritiserar denna typ av forskning och menar att man måste skilja mellan korrespondens och förändring. En korrespondens innebär att ett språkligt element (A) liknar eller är identiskt med ett annat språkligt element (B). Men för att man ska kunna säga att en förändring verkligen har ägt rum (A > B) måste det finnas språkhistoriska data som visar att A och B är relaterade till varandra. Detta krav på språkhistorisk stringens innebär att det måste finnas tillräckligt med skriftliga källor från det språk som man undersöker för att ett samband mellan formerna ska kunna fastställas (och därmed faller bland annat många icke-europeiska språk bort). När det gäller *typ* finns det som sagt gott om tillförlitligt källmaterial, och därför kan inte utvecklingen ses som något annat än en verklig språkförändring, även för den som följer dessa strikta kriterier.

Närmast (i avsnitt 2) ger vi en kort bakgrund till grammatikalisering och grammatikaliseringsforskning samt presenterar vårt material, medan avsnitt 3 handlar om den syntaktiska utvecklingen av *typ*. I avsnitt 4 argumenterar vi för att förändringen av *typ* följer den modell för semantisk/syntaktisk inter-

aktion som föreslås av Rosenkvist (2005). En avslutande diskussion följer i avsnitt 5.

2. Bakgrund

2.1 Grammatikalisering och grammatikaliseringsteori – en kort bakgrund

Grammatikalisering har sedan 1980-talet utgjort en viktig del av den moderna språkhistoriska forskningen. En utgångspunkt för den nutida forskningen är Lehmann 1995 [1982] – i Hopper & Traugott 2003 (kap. 2) ges en utförlig historisk bakgrund. Några större arbeten om grammatikalisering som rör svenska är Lehti-Eklund 1990, Wijk-Andersson 1991, Rosenkvist 2004 samt Andersson 2007; i alla dessa verk presenteras också grammatikalisering och olika grammatikaliseringsprocesser i detalj.

Det finns olika definitioner på grammatikalisering, men i grunden betecknar termen en språkförändring där ett visst element övergår från att vara ett självständigt ord med rik lexikal betydelse till att bli ett mindre självständigt element med grammatisk betydelse. Hopper & Traugott (2003 s. xv) ger följande definition:

> ... the change whereby lexical items and constructions come in certain linguistic contexts to serve grammatical functions and, once grammaticalized, continue to develop grammatical functions. (Hopper & Traugott 2003 s. xv)

I de nordiska språken har till exempel *inn*, ursprungligen ett demonstrativt pronomen, utvecklats till ett bestämdhetsaffix (se till exempel Iversen 1955 s. 119 f., Faarlund 2007 eller Stroh-Wollin 2009).

6. hestr **inn** > hestr**inn** > häst**en**

Det fristående *inn* har klitiserat till huvudordet och till följd av detta uppfattats som ett affix av vissa talare, vilka sedan har använt detta led i sammanhang där det inte längre kan tolkas som fristående.

I en grammatikaliseringsprocess utgör alltid en mellanliggande fas en essentiell del av förändringskedjan. Schematiskt kan utvecklingen illustreras som A > A/B > B (se Hopper & Traugott 2003 s. 49 f.). En utveckling av denna typ innebär dock inte alltid att ursprungsformen eller den mellanliggande formen

försvinner från språket. Tvärtom är det vanligt att alla tre stadierna förekommer samtidigt, och detta brukar med en engelsk term kallas *layering* (se Hopper & Traugott 2003 s. 124 ff.). Typiskt för en grammatikaliseringsprocess är också fonetisk förändring – en grammatikaliserad form är i regel mindre fonetiskt framträdande än ursprungsformen.

Grammatikalisering är vidare en universell förändringsprocess, som alltså är verksam i alla språk. Det innebär att man antar att grammatiska element som till exempel affix, subjunktioner, prepositioner, satsadverbial och negationer har utvecklats ur innehållsord. Eftersom processen antas vara regelbunden har en del forskare dragit slutsatsen att man med hjälp av denna så kallade grammatikaliseringsteori kan rekonstruera diakron språkutveckling också i språk utan skriftlig historia. Det tillvägagångssättet tillämpas till exempel i Heine & Kuteva 2002, ett lexikon över olika grammatikaliseringsvägar. Grammatikaliseringsteori och dess främsta tillämpning, rekonstruktion, har dock fått kraftig kritik (se till exempel Campbell 2001 eller diskussionen i Rosenkvist 2006), eftersom uppkomsten av ett grammatiskt element inte alltid följer grammatikaliseringsteorins principer (Norde 2009).

2.2 Material

Artikeln utgår huvudsakligen från materialet i Skärlund 2010. I denna studie undersöktes *typ*:s förekomster i ett antal korpusar som är tillgängliga på internet. Hemsidorna det rör sig om är dels Språkbanken, dels PressText. Även om *typ* verkar ha fungerat uteslutande som ett substantiv åtminstone till början av 1900-talet har också svenska romaner från 1800-talets slut och 1900-talets början ingått i undersökningen. Korpusarna redovisas i tabell 1. I sin undersökning av *typ* använde Ohlander (1983) bland annat Press 65 och Press 76, och Skärlunds studie utgör alltså till viss del en uppföljning av Ohlanders arbete.

Tabell 1. De undersökta korpusarna.

Hemsida	Korpus	År	Antal ord (miljoner)
Språkbanken	ÄSR	1838–1940	3,7
Språkbanken	ORDAT	1923–1958	1,5
Språkbanken	Press 65	1965	1
Språkbanken	Press 76	1976	1,2
Språkbanken	DN 1987	1987	4,2
PressText	DN 1998	1998	?
PressText	DN 2009	2009	?

Äldre svenska romaner (ÄSR) innehåller 3,7 miljoner ord fördelat på 56 svenska romaner utgivna mellan 1838 och 1940[1] av 14 olika författare. De flesta av dessa romaner är från 1900-talets första tre årtionden.

ORDAT-korpusen innehåller 1,5 miljoner ord från 25 årgångar av Svenska Dagbladets årsbok (1923–1945, 1948 och 1958).

Språkbankens korpus Press 65 innehåller tidningsartiklar från *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning*, *Svenska Dagbladet*, *Stockholmstidningen*, *Dagens Nyheter* och *Sydsvenska Dagbladet*. Dessa artiklar är insamlade under fem fjortondagarsperioder per tidning år 1965. Sammanlagt innehåller korpusen ungefär en miljon ord.

Språkbankens korpus Press 76 innehåller lite över en miljon ord[2] och består av artiklar som samlats in på samma sätt som konkordansen Press 65.

Från 1980-talet finns det tyvärr ingen motsvarighet till korpusarna Press 65 och Press 76 tillgänglig. Undersökningen av *typ*:s förekomster i dagspress under detta årtionde genomfördes därför i stället i korpusen DN 1987. Denna består av artiklar ur tidningen *Dagens Nyheter* insamlade under fyra fjortondagarsperioder fördelade på månaderna februari, maj, augusti och november 1987. Sammanlagt innehåller textsamlingen lite över fyra miljoner ord.[3]

Då det bland Språkbankens konkordanser inte finns några korpusar från 1990-talet och 2000-talet som motsvarar de tidigare använda Press 65, Press 76 och DN 1987 valde Skärlund (2010) att i stället undersöka dessa två årtionden utifrån materialet i pressarkivet PressText.[4] Urvalet av tidningstext från PressText efterliknar i största möjliga mån materialet i DN 1987. Språkbankens korpusar är sammanställda med elvaårsintervall, och den serien har följts även för de senaste två årtiondena. För åren 1998 och 2009 undersöktes alltså ordet *typ*:s förekomster i *Dagens Nyheter* under de första fjorton dagarna i februari, maj, augusti och november. Tillvägagångssättet innebar att det inte var möjligt att räkna antalet ord i dessa egenhändigt konstruerade korpusar, men eftersom de undersökta tidningsnumren är lika många som i DN 1987 (det vill säga 56 nummer) kan man sluta sig till att det borde röra sig om 4–5 miljoner ord i var-

[1] Hjalmar Söderbergs *Sista boken, Aforismer* gavs visserligen inte ut förrän 1978, men postumt. Eftersom Söderberg dog redan 1941 måste den dock ha skrivits senast detta år.

[2] Uppgifterna varierar mellan 1,2 miljoner och 1,3 miljoner på den övergripande informationssidan för alla korpusar respektive sidan för den specifika korpusen Press 76.

[3] Också här varierar uppgifterna om korpusens omfång något, i detta fall mellan 4,1 och 4,3 miljoner ord.

[4] Bland Språkbankens konkordanser finns visserligen en korpus med namnet Press 98 men innehållet i denna motsvarar inte helt de tidigare Press 65 och Press 76 eftersom några av de tidningar som tidigare inkluderats i korpusen är utbytta. Dessutom sägs hittills bara tre av fyra tidsperioder för 1998 ha samlats in i denna korpus.

dera korpusen – under förutsättning att textmassan i DN inte har blivit avsevärt större eller mindre under de senaste årtiondena.[5]

De korpusar vi har använt innehåller enbart skriftspråk. Kotsinas (2004 [1994]) och Svensson (2009) har emellertid studerat bruket av *typ* i ungdomars talspråk, och vi hänvisar till dessa källor framför allt i vår diskussion om de allra nyaste användningarna av *typ*.

3. Syntaktisk förändring

Typ tycks enbart fungera som substantiv fram till början av 1900-talet. Efter hand utvecklas flera nya syntaktiska funktioner (och betydelser). Samtliga syntaktiska konstruktioner med *typ* som vi har kunnat hitta i vårt material återges med exempel i tabell 2 (där förkortningen *ho* ska utläsas som *huvudord* och *NF* som *nominalfras*).

Tabell 2. *Typ*-konstruktioner i de undersökta korpusarna.

Variant	Konstruktion	Ordklass	Funktion	Exempel
typ 1	en X typ	substantiv	ho i NF	en präktig typ
typ 2	av X typ	substantiv	ho i NF	däck av ny typ
typ 3a	av typ X	substantiv	ho i rektion till *av*	däck av typ 14b
typ 3b	av typ X	del av preposition	preposition	däck av typ 14b
typ 4a	typ X	preposition	preposition	däck typ Kumho
typ 4b	typ X	adverb	adverbial	typ igår
typ 5	typ	adverb/diskurspartikel	adverbial/partikel	igår, typ

Det finns alltså sammanlagt sju *typ*-konstruktioner i materialet, och vi menar att utvecklingen av *typ* under 1900-talet har gått från typ 2 till typ 5. De belägg på *typ* som vi har funnit i korpusstudien ger nämligen vid handen att utvecklingen av de olika konstruktionerna har följt just denna ordning. I tabellerna 3 och 4 redovisar vi beläggen på *typ* i absoluta och relativa tal. Typ 3a och 3b samt typ 4a och 4b är i tabellerna sammanslagna, eftersom både *av typ X* och

[5] Enligt Frigyes (2010) har dock textmängden i svensk dagspress minskat. Frigyes har undersökt textmängden i fem svenska dagstidningar, inklusive *Dagens Nyheter*, och drar följande slutsats: »Totalt har den relativa andelen textyta på de 25 nyhetssidorna i de fem tidningarna sjunkit från en ytandel på 45 procent 1980, via 34 procent år 2000 till 27 procent 2010.» Denna minskning kan innebära att DN 1998 och DN 2009 snarare består av 2,5–3 miljoner ord. För vår undersökning innebär detta dock inte något större problem eftersom vi vid jämförelser korpusarna emellan använder oss av andelarna av de olika *typ*-varianterna i varje enskild korpus.

typ X kan analyseras på två olika sätt (och vilken analys man bör välja framgår inte alltid av konkordanserna). Detta återkommer vi till i vår diskussion om de analytiska alternativen i avsnitt 3.3 och 3.4 nedan.

Tabell 3. *Typ* – belägg i absoluta tal.[6]

	ÄSR (1838–1940)	ORDAT (1923–1958)	Press 65	Press 76	DN 1987	PressText: DN 1998	PressText: DN 2009
typ 1	27	104	54	50	156	94	78
typ 2	5	121	38	24	41	23	11
typ 3	–	22	19	15	38	5	4
typ 4	–	9	5	27	57	18	29
typ 5	–	–	–	–	–	2	3
Totalt	32	256	116	116	292	142	125

Tabell 4. *Typ* – belägg i relativa tal (%).

	ÄSR (1838–1940)	ORDAT (1923–1958)	Press 65	Press 76	DN 1987	PressText: DN 1998	PressText: DN 2009
typ 1	84	41	47	43	53	66	62
typ 2	16	47	33	21	14	16	9
typ 3	–	9	16	13	13	4	3
typ 4	–	4	4	23	20	13	23
typ 5	–	–	–	–	–	1	2

Enbart typ 1 och typ 2 förekommer i den äldsta korpusen. Typ 3 kan först beläggas i ORDAT-korpusen; den konstruktionen uppnår högst frekvens i Press 65 och är nu nästan borta. Typ 4 är ganska ovanlig både i ORDAT och i Press 65. Därefter håller denna konstruktion emellertid sig på en relativt konstant nivå (13–23 % av *typ*-förekomsterna). Typ 5 dyker först upp i DN 1998. Hur de olika *typ*-konstruktionerna varierar över tid åskådliggörs i diagram 1.

Av diagram 1 framgår att typ 1 (som *en ovanlig typ*) har varit mest frekvent i svenska dagstidningar under 1900-talets andra hälft, och det är också den konstruktion som är vanligast nu. Vi ser också att typ 2 och typ 3 – de konstruktioner som innehåller prepositionen *av* – ökar under seklets början, men sedan successivt blir allt ovanligare (tillsammans utgör de endast 12 % av alla *typ*-förekomster i DN 2009), medan typ 4 ökar svagt under perioden 1998–2009. Typ 5 finns endast belagd i materialet från de två senaste årtiondena.

[6] Vid en sökning på *typ* i korpusen DN 1987 får man visserligen 331 träffar men av dessa är 39 köp- och säljannonser. Eftersom annonser inte annars verkar förekomma i korpusarna utesluts dessa 39 här för att jämförelsen mellan de olika korpusarna ska bli mer rättvisande.

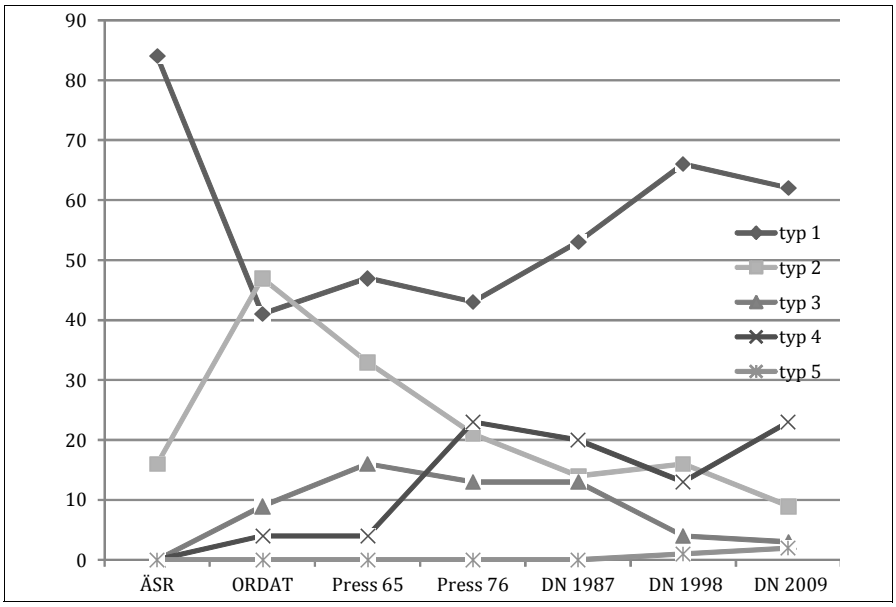

Diagram 1. *Typ*-konstruktioner – diakron frekvensförändring i procent.

3.1 Typ 1 – ett vanligt substantiv

Typ 1 är ett vanligt substantiv, som i regel fungerar som huvudord i en nominalfras, ofta med framförställda attribut. Typ 1 böjs som ett substantiv (*den här typen*, *dessa vidriga typer* etc.) och förekommer också i sammansättningar med andra substantiv (se exempel i 7).

7. a. Efterkrigstidens soutenör**typ**, nu en **typ** för den härskande klassen i Tyskland. (ÄSR)
   b. Efter en viss tid hade damen [...] diariefört min **typ** till avdelningen för burkmat. (Press 65)
   c. En viss **typ** häckar i bebyggda områden. (DN 2009)

Betydelsen hos typ 1 är ’sort’/’slag’ eller ’typ av person’, men några exempel från ÄSR (som 7 a) indikerar att *typ* också kunde användas i betydelsen ’modell’ eller ’förebild’.

3.2 Typ 2 – substantiv som rektion till *av*

Precis som andra substantiv används ibland *typ* som rektion i en prepositionsfras. Särskilt frasen *av X typ* är intressant i detta sammanhang. Orden *sort* och *slag*, som alltså betydelsemässigt ligger mycket nära *typ*, förekommer ofta i *av*-fraser som fungerar som förklarande/specificerande prepositionsattribut (till exempel i satsen *Vi ville ha fika av vanlig sort*). I korpusen Press 65 ingår inte mindre än en tredjedel av alla *typ* just i sådana *av*-fraser, men i materialet från 2009 utgör sådana exempel på *typ* endast 9 % av alla *typ*-förekomster. Att *typ* i typ 2-konstruktionen är ett substantiv visas av att det kan böjas (*av den här typen*, *av amerikanska typer*). Typ 2 tycks dock inte ha betydelsen ’förebild’, utan kan enbart betyda ’sort’/’slag’.

3.3 Typ 3 – substantiv eller del av preposition

I ORDAT-korpusen dyker konstruktionen *av typ X* upp för första gången. I likhet med typ 2 kan *typ* här analyseras som ett substantiv (som fungerar som rektion till *av*), men det är också möjligt att analysera *typ* som en del av tvåordsprepositionen *av typ* (se SAG 2 s. 720 för exempel på andra flerordsprepositioner). Exempel (8) är alltså syntaktiskt tvetydigt (Ohlander 1983 s. 23 diskuterar liknande exempel).

8. flygplan av **typ** Curtiss C46 (Press 65)
   analys 1: [$_{PF}$ av [$_{NF}$ typ Curtiss C46]]
   analys 2: [$_{PF}$ av typ [$_{NF}$ Curtiss C46]]

Just i kontexter där *typ* är oböjt och inte bestäms av attribut saknas tydliga tecken på att *typ* är ett substantiv, och därmed öppnas en möjlighet för reanalys. Man bör också notera att reanalyser inte är direkt observerbara i sig (se Hopper & Traugott 2003 s. 50–70 och Rosenkvist 2004 s. 32–36) och att denna reanalys inte innebär någon betydelseförändring.

Ohlander (1983) spekulerar över hur typ 3 har uppstått, och han föreslår att ursprunget ska sökas i det myndighetsspråk som alla medborgare kommer i kontakt med. Som exempel (8) indikerar, är det också möjligt att typ 3 först har uppstått inom det militära, där olika typbeteckningar är både frekventa och ytterst relevanta; det förefaller rimligt att anta att den stora samhällsomställning som det andra världskriget innebar för Sverige också kan ha satt spår i språket. Beläggen på *typ* i Språkbankens ORDAT-korpus visar att det militära språket, och närmare bestämt flygvapnet, verkligen tycks ha fungerat som en grogrund

för typ 3. Av de 22 exempel på typ 3 som förekommer i ORDAT-korpusen rör 20 flygplanstyper, och av de resterande två handlar ett om flygplansmotorer och ett om robotförband. Båda dessa exempel är emellertid från 1958, vilket innebär att samtliga exempel på typ 3 i ORDAT-korpusen rör flygplanstyper, utom två av de allra senaste. Några typiska exempel ges i (9).

9. a. marinens flygplan av **typ** Hansa-Brandenburg (ORDAT 1925)
   b. tvåmotoriga maskiner av **typ** Dernier Wal (ORDAT 1926)
   c. övningsflygplan av **typ** Stieglitz (ORDAT 1937)
   d. standardjaktplan av **typ** Gloster Meteor IV (ORDAT 1945)

I ORDAT-korpusen finns också 121 belägg på typ 2, och av dessa är 18 flygrelaterade. Av de övriga rör 14 belägg andra militära fortskaffningsmedel (stridsvagnar, jagare och u-båtar), medan resten handlar om lite av varje. Två exempel är *skånsk modernism av ganska moderat typ* (ORDAT 1935) och *två stjärnmoln av förut okänd typ* (ORDAT 1938). Det är alltså just typ 3 som nästan uteslutande är knuten till flygplan.

Det visar sig således att typ 3 är en konstruktion som först tycks ha använts för att beteckna olika typer av flygplan, och i synnerhet militära flygplan.[7] Kanske hänger detta samman med att flygväsendet vid denna tid utgjorde den teknologiska utvecklingens absoluta frontlinje. Att detta språkbruk sedan har spridit sig till andra vapengrenar är inte svårt att tänka sig, och möjligen har typ 3 fått ett genomslag i myndighetsspråk och i dagspress i samband med den militarisering som Sverige genomgick i samband med andra världskriget. Hopper (1998 s. 149 ff.) har visat att några komplexa tyska prepositioner (som till exempel *im Wege* 'genom att') först användes i snävt avgränsade kontexter (byråkrat- och kanslispråk) men så småningom har spridits till i princip alla texttyper. Detta visar att ord och konstruktioner med ett mycket begränsat användningsfält ändå kan få fäste i vardagsspråket, och därför är det inte alldeles orimligt att anta att typ 3 faktiskt först användes enbart för att beteckna flygplanstyper.

3.4 Typ 4 – preposition eller adverb

Liksom typ 3 är typ 4 (*typ X*) en konstruktion som utmärks av syntaktisk ambiguitet. I vissa exempel är det uppenbart att *typ* fungerar som en preposition (10

[7] I ORDAT-korpusen finns också 18 belägg på konstruktionen *av typen/typerna X*. Av dessa rör 14 exempel flygplanstyper.

a, b), medan andra exempel visar att *typ* inte rimligen kan analyseras som preposition (10 c, d) eftersom det inte finns något till *typ* knutet nominalt led som kan fungera som rektion.

10. a. uppdrag **typ** hemvärnet. (DN 1998)
    b. Jag har medvetet gått in för att inte göra en nyckelroman, **typ** Tikkanens uppgörelser. (Press 76)
    c. Det var för **typ** två år sedan. (DN 2009)
    d. Just nu har jag **typ** inga pengar. (DN 2009)

Typ 4 är den prepositionella konstruktion som Ohlander (1983) diskuterar – rubriken till hans artikel (*Förslag typ löntagarfonder*) är ett citat av vår förutvarande statsminister Torbjörn Fälldin, och Ohlander menar att Fälldins yttrande »återspeglar ett språkbruk som under senare år blivit allt vanligare» (1983 s. 21). Tabellerna 2 och 3 visar att såväl typ 2 som typ 3 (*typ*-konstruktionerna med *av*) tycks ha varit mest frekventa på 60-talet, medan typ 4 ökar starkt mellan 1965 och 1976.[8] De första exemplen på typ 4 kommer emellertid från ORDAT-korpusen, de två allra tidigaste från 1931. Typiskt nog rör det sig dels om en ny flygplanstyp (11 a), dels om en motor (11 b).

11. a. en ny svensk maskin, **typ** Jaktfalk från A. B. Svenska Aero (ORDAT 1931)
    b. en av AEG utförd dieselmotor, **typ** Hesselman (ORDAT 1931)

Vad gäller betydelsen kan typ 4 alltså ibland ha andra betydelser än 'sort'/'slag', och Ohlander anger att betydelsen närmast är 'till exempel' (1983 s. 23), som i (10 b). Strukturellt sett antar han att typ 4 har uppkommit genom att tvåordsprepositionen *av typ* har förkortats – *av* har helt enkelt fallit bort. Utvecklingen kan beskrivas som i (12).

12. $[_{PF}$ av $[_{NF}$ typ X]] > $[_{PF}$ av typ $[_{NF}$ X]] > $[_{PF}$ typ $[_{NF}$ X]]

Denna typ av språkförändring är tämligen vanlig – Braunmüller (1978) visar till exempel att det finns många exempel på konjunktioner som genomgått en sådan förändring (se Rosenkvist 2004 s. 18–21).

Typ har emellertid utvecklats vidare de senaste decennierna. I (10 c) är *typ* underordnat prepositionen *för ... sedan*, och om *typ* vore prepositionellt skulle det alltså tillsammans med nominalfrasen *två år* fungera som rektion till *för ... sedan*. Emellertid är prepositionsfraser icke-nominala, och därför fungerar de i

[8] Ohlander (1983) hittar tre fall av typ 4 i Press 65 och 25 i Press 76; våra siffror är något högre (fem respektive 27).

regel inte som rektioner (SAG 2 s. 684, 3 s. 652 f.). I (10 d) innebär en prepositionsanalys att *typ* utgör en prepositionsfras tillsammans med rektionen *inga pengar*, men denna prepositionsfras skulle då fungera som direkt objekt i satsen, vilket, återigen, är en atypisk syntaktisk funktion för prepositionsfraser. Även om *typ* direkt följs av en möjlig rektion är det alltså inte givet att ordet bör eller ens kan analyseras som en preposition. Snarare bör *typ* i (10 c) ses som ett gradadverbial som bestämmer *två* – betydelsen motsvararar 'nästan' eller 'ungefär' – medan *typ* i (10 d) tycks fungera som ett fristående satsadverbial med den ungefärliga betydelsen 'liksom'. Kotsinas (2004 s. 87) menar att *typ* (och *ungefär*) kan användas i ungdomsspråk för att »markera att innehållet i det fokuserade elementet inte skall tolkas alltför bokstavligt, till exempel att en tids-, måtts-, platsangivelse eller jämförelse är vag och inexakt». Dessa betydelser kan i vårt material först beläggas i PressText-materialet från 1998, men Fridell (1993 s. 26) noterade att *typ* hade börjat användas som adverb av studenter i Växjö redan hösten 1992. Denna eftersläpning är inte oväntad – novationer i ungdomars talspråk får ju i regel inte ett direkt genomslag i dagstidningar som DN.

Typ har alltså utvecklats längre än vad Ohlander (1983) beskrev (vilket också diskuteras av Fridell 1993, Kotsinas 2004 s. 84–100 och Svensson 2009 s. 174–185); när *typ* tar ett icke-nominalt komplement (som *typ igår*) kan ordet inte längre analyseras som en preposition, utan måste ses som ett adverbial som bestämmer ett efterföljande led. Den förändring som illustreras i (12) kan därför kompletteras som i (13).

13. $[_{\text{SATS}} [_{\text{PF}} \text{typ} [_{\text{NF}} \text{X}]]] \quad > \quad [_{\text{SATS}} [\text{typ}_{\text{ADVL}} \text{X}]]$

Som adverb kan *typ* bestämma inte bara nominala led, utan också till exempel tidsadverbial. Och adverb kan dessutom vara fristående. Fridell (1993 s. 26) understryker att *typ*:s friare ställning inom satsen är »ett typiskt adverbiellt drag». Adverb har alltså en relativt fri distribution inom satsen och behöver inte alltid komplement, vilket innebär att reanalysen preposition > adverb får till följd att *typ* frigörs från sin relation till ett komplement.

3.5 Typ 5 – adverb eller diskurspartikel

Det två första beläggen på typ 5 återfinns i DN 1998. I DN 2009 finns det tre belägg.

14. a. Vi multikultade järnet, **typ**. (DN 1998)
    b. Benke-fan sedan 25 år, **typ**. (DN 2009)

I de exempel i materialet från 1998 och 2009 där *typ* uppträder i slutet av en sats eller en fristående fras kan ordet inte tolkas som huvudordet i en prepositionsfras eller ens som ett led inuti en fras. I stället fungerar ordet här närmast som ett fristående adverbial vilket bestämmer ett föregående led av något slag, antingen hela den föregående satsen/frasen eller delar av den; i en del fall är det oklart vilket.

Beläggen på typ 5 är påfallande talspråkliga, och alla kan också analyseras som samtalsmarkörer/samtalspartiklar (Kotsinas 2004 [1994]) eller diskurspartiklar (Svensson 2009). I Gudrun Svenssons (2009 s. 24 f.) undersökning av diskurspartiklar i ungdomars talspråk (särskilt *duvet*, *ba*(*ra*), *ju*, *liksom* och *typ*) definieras sådana partiklar som »samtalsreglerande element, som kan utelämnas utan att ett yttrandes bärande semantiska innehåll går förlorat och utan att dess grammatiska form blir lidande». Enligt henne liknar partiklarna i viss mån grammatiska funktionsord, dels på så sätt att funktionen hos dessa partiklar ofta är svår att sätta fingret på, dels genom att kontext och position i satsen blir avgörande för hur ordet, i detta fall *typ*, ska tolkas. Att dra en gräns mellan vad som ska räknas som en verklig diskurspartikel och vad som ska ses som ett ord från en annan grammatisk kategori med för tillfället diskursmarkerande funktion är givetvis vanskligt (Svensson 2009 s. 243).

Svensson menar vidare att inga av de diskurspartiklar hon har undersökt generellt kan ses som semantiskt innehållstomma, även om det lexikala betydelseinnehållet ofta »kan verka starkt uttunnat» (2009 s. 180). Detta stämmer väl in på hur *typ* fungerar i de exempel där ordet står sist i en sats eller fristående fras. I dessa exempel verkar satsens grammatiska form och det bärande semantiska innehållet finnas kvar även om *typ* stryks från satsen. *Typ* kan här alltså förutom att tolkas som ett adverb som fungerar som adverbial även ses som en diskurspartikel, i detta fall av den sort som modifierar innehållet i det som sägs (se Kotsinas 2004 s. 85–86, Svensson 2009 s. 25).

Utan *typ* har dock exemplen inte exakt samma betydelse som med *typ*. *Benke-fan sedan 25 år*, *typ* är ju inte riktigt samma sak som *Benke-fan sedan 25 år*, eftersom det i det förra fallet (om man här tolkar *typ* som att det endast modifierar 25 år och inte hela nominalfrasen) antagligen kan innebära att man egentligen är Benke-fan sedan till exempel 24 eller 26 år tillbaka. Detta visar att *typ* inte är helt betydelsetomt. I detta exempel betyder ordet kanske snarast 'ungefär'.

I de övriga exempel där *typ* uppträder i slutet av en sats eller en fristående fras verkar ordet betydelsemässigt mest likna ett vagt 'liksom': *Vi multikultade järnet*, *typ*. I dessa exempel har ordet därmed närmast en expressiv funktion; Hopper & Traugott (2003 s. 76) menar att detta är ett tydligt tecken på grammatikalisering: »[...] meaning changes and the cognitive strategies that motivate them are central in the early stages of grammaticalization and are crucially linked to expressivity.» Som nämndes ovan kan också typ 4 ha betydelsen 'liksom'.

3.6 Den syntaktiska utvecklingen – en sammanfattning

I början av 1900-talet användes *typ* uteslutande som ett substantiv. Ett sekel senare fungerar *typ* också som preposition, adverb och diskurspartikel; utvecklingen illustreras i tabell 2. Innehållsordet *typ* har alltså utvecklats till olika formord, med allt svagare lexikal betydelse. Förändringen följer därmed mycket väl de kriterier som utmärker grammatikalisering. Vi har i avsnitt 3 också visat att varje enskilt steg i den syntaktiska utvecklingen utgörs av en reanalys i en kontext som utmärks av syntaktisk ambiguitet. I följande avsnitt (4) diskuterar vi samspelet mellan syntax och semantik i grammatikaliseringen av *typ*.

4. Grammatikaliseringen av *typ* som interaktion mellan semantisk omtolkning och syntaktisk reanalys

I vår redogörelse för syntaxen ovan har vi också kommenterat den semantiska utvecklingen av *typ*, men inte i detalj. En sammanställning av *typ*:s olika syntaktiska funktioner och betydelser ges därför i tabell 5.

Tabell 5. *Typ* – syntaktiska funktioner och betydelser.

Variant	Konstruktion	Syntaktisk analys	Betydelse(r)
typ 1	en X typ	[$_{NF}$ en X typ]	'sort'/'slag', 'förebild'/'modell'
typ 2	av X typ	[$_{PF}$ av [$_{NF}$ X typ]]	'sort'/'slag'
typ 3	av typ X	a. [$_{PF}$ av [$_{NF}$ typ X]]	'sort'/'slag'
		b. [$_{PF}$ av typ [$_{NF}$ X]]	'sort'/'slag'
typ 4	typ X	a. [$_{SATS}$ [$_{PF}$ typ [$_{NF}$ X]]]	'sort'/'slag', 'ungefär'/'till exempel'
		b. [$_{SATS}$ [typ$_{ADVL}$ X]]	'ungefär'/'till exempel', 'liksom'
typ 5	typ	[[$_{SATS}$] typ]	'liksom'

Det framgår av tabell 5 att den nutida betydelseutvecklingen sammanhänger med att *typ* övergår från att enbart fungera som ett substantiv till att också kunna användas som preposition (typ 4a). De syntaktiska reanalyserna substantiv > del av preposition > preposition berör alltså inte *typ*:s semantik, utan det är först när *typ* fungerar som en preposition som den nya betydelsen 'ungefär'/'till exempel' utvecklas. Vi menar att denna nya betydelse härrör från konstruktioner som i (15).

15. a. Det är ett tärningsspel **typ** »Fia» som går ut på att komma fortast möjligt från start till mål. (Press 76)
    b. ofrånkomliga åtgärder **typ** höjd omsättningsskatt. (Press 76)

I (15 a) kan *typ* betyda antingen 'av sort/slag' eller 'ungefär som', och dessa betydelser ligger i själva verket mycket nära varandra i detta och liknande exempel. Det finns heller inte någon distinkt semantisk skillnad mellan 'ungefär som' och 'till exempel'. I exempel (15 b) kan *typ* ha båda dessa betydelser – eller rättare sagt kan en språkbrukare tolka *typ* i (15 b) på två olika men närliggande sätt. Comrie (1986 s. 77) framhåller att det finns en viktig skillnad mellan betydelse och tolkning:

> [...] I distinguish strictly between the meaning of a construction and its interpretation, claiming that many aspects of interpretation that are traditionally assigned to the semantics of a construction or sentence are in fact conversational implicatures (in the Gricean sense) that are not part of the meaning of the sentence, and can in fact be cancelled in appropriate circumstances. (Comrie 1986 s. 77)

Inom grammatikaliseringsforskningen är just möjligheten att ge ett uttryck i en viss kontext en ny tolkning en central del av förklaringen till betydelseförändring (Traugott & Dasher 2002, Hopper & Traugott 2003 s. 81 ff.). När det gäller *typ* är det rimligt att säga att ordet har fått en ny betydelse först när det används som adverb (typ 4b), eftersom sådana exempel inte kan tolkas som att de uttrycker betydelsen 'sort'/'slag' (se 16).

16. a. Det var **typ** femton pers inne på operation. (DN 2009)
    b. Det var för **typ** två år sedan. (DN 2009)

Som preposition (typ 4a) kan *typ* alltså tolkas på olika sätt, men det adverbiella *typ* (typ 4b) har inte samma tolkningsutrymme – det förekommer enbart med betydelserna 'ungefär'/'till exempel' och, efterhand, med tolkningen 'liksom'. Kotsinas 2003 nämner inte *typ* i just denna tolkning, men Kotsinas 2004 (s. 86) anger att användningen som markör för inexakthet är »relativt ny för *typ*». Den

nya tolkningen, som inte alltid kan skiljas från 'ungefär', uppstår förmodligen när *typ* används för att approximera tids- eller måttsuttryck. Svensson (2009 s. 176) menar att detta bruk av *typ* är »mycket vanligt», och ger följande exempel (17).

17. a. Jag pluggade **typ** hela natten.
    b. Vi var **typ** 33 eller något sådant.

När *typ* står i denna position i satsen kan det tolkas som 'ungefär' (*Vi var ungefär 33*; se Kotsinas 2003 s. 280), men det är också möjligt att tolka *typ* som ett satsadverbial som modifierar talarens inställning till det som sägs (se Abraham 2001 s. 40 f. och Traugott & Dasher 2002 s. 152 ff.). Den vaga betydelsen kan ju lika gärna modifiera en verbhändelse eller ett uttalande som en mängd eller ett mått. Semantiskt sett är både 'ungefär' och 'liksom' approximerande led, men lexemet *ungefär* modifierar i regel inte verbhändelser – man kan säga *Jag liksom halkade* men inte **Jag ungefär halkade*.

I (18) står *typ* i samma position som i (17), det vill säga direkt efter det finita verbet, och i dessa fall kan *typ* bytas ut mot *liksom*, men inte mot *ungefär* (exemplen i 18 är hämtade från Svensson 2009 s. 177).

18. a. ... så jag satt **typ** i sängen och läste.
    b. Han har **typ** svårt att bestämma sig.

Den till talaren knutna tolkningen 'liksom' är således förknippad med en reanalys (adverb > satsadverb), och när *typ* väl har blivit ett satsadverb med en tämligen vag betydelse blir det också möjligt att använda *typ* som ett samtalsreglerande element, en diskursmarkör (typ 5). Svensson (2009 s. 180) menar att det finns stora likheter mellan *typ* och *liksom*, eftersom båda kan användas när »talaren genom approximering av ett yttrandes semantiska innehåll gör ett visst förbehåll inför sin egen utsaga och härmed ger lyssnaren egna tolkningsmöjligheter inom en viss föregiven ram».

I Rosenkvist 2005 diskuteras grammatikaliseringen av *bara*, och där hävdas att utvecklingen av *bara* drivs framåt genom syntaktiska reanalyser, som utlöses av vaghet/polysemi, och semantiska omtolkningar som i sin tur beror på syntaktisk ambiguitet. Denna modell stämmer alltså också väl med utvecklingen av *typ*. I tabell 6 sammanfattar vi hur utvecklingen av *typ* kan ses som ett samspel mellan syntaktiska reanalyser och semantiska omtolkningar.

Tabell 6. Grammatikaliseringen av *typ* som semantisk/syntaktisk interaktion.

Konstruktion	Utvecklingssteg	Ambiguitet	Vaghet
typ 3a	*av typ* (’sort’/’slag’)	+	–
typ 3b, typ 4a	prepositionellt *typ* (’sort’/’slag’/’ungefär’)	–	+
typ 4b	*typ* (’ungefär’/’liksom’)	+	–
typ 5	diskursmarkören *typ* (’liksom’)	–	–

Konstruktionen *av typ* är alltså syntaktiskt tvetydig, vilket gör det möjligt att reanalysera *typ* som preposition. Prepositionen *typ* förekommer i sin tur i kontexter där den latenta vagheten i betydelsen ’sort’/’slag’ ger upphov till en ny tolkning (’ungefär’). En preposition med denna innebörd kan också analyseras som ett adverb, eftersom konstruktionen typ 4b inte är syntaktiskt entydig. Och när *typ* har reanalyserats till ett adverb uppstår nya ordföljdsalternativ som möjliggör att *typ* tolkas som ett satsadverb/diskursmarkör med betydelsen ’liksom’. Utvecklingen av *typ* består alltså av en serie syntaktiska reanalyser (som inte påverkar betydelsen) och semantiska omtolkningar (som inte påverkar *typ*:s syntaktiska status).

I avsnitt 2.1 presenterade vi en schematisk bild av hur språkförändring antas ske (A > A/B > B), och vi har här visat att en mellanliggande fas föreligger i varje enskilt steg i förändringen av *typ*. Ur ett semantiskt perspektiv utgör fasen A/B ett utvecklingssteg där *typ* är vagt eller polysemt, medan fasen A/B ur syntaktisk synpunkt innebär ambiguitet.

Några etablerade grammatikaliseringsforskare diskuterar både semantisk/pragmatisk och syntaktisk förändring (som t.ex. Tabor & Traugott 1998), men traditionellt sett har de forskare som ägnar sig åt grammatikalisering antingen utgått från ett semantiskt/pragmatiskt perspektiv (som till exempel Bybee m.fl. 1994) eller från ett syntaktiskt (till exempel Roberts & Roussou 2003), och tonen mellan dessa två läger, det funktionella och det formella, har stundtals varit hätsk (Newmeyer 1998 kap. 5). Vår analys av hur *typ* har förändrats utgår dock från övertygelsen om att båda dessa aspekter måste beaktas när man studerar grammatikalisering – enbart ett kombinerat perspektiv kan ge en djupare förståelse av grammatikaliseringsprocessen (se också Rosenkvist 2005 s. 235 f.).

5. Sammanfattande diskussion

I den här artikeln har vi diskuterat de syntaktiska och semantiska förändringar som det lilla ordet *typ* har genomgått under det senaste seklet. Förändringen, eller grammatikaliseringen, är särskilt intressant eftersom den har skett under en period som i princip är nutid, vilket innebär att det har funnits goda möjligheter att spåra den genom sökningar i flera stora elektroniska korpusar. Därför framträder grammatikaliseringen av *typ* med stor skärpa, jämfört med liknande förändringsprocesser som har ägt rum i äldre tid, och vi kan också vara relativt säkra på att utvecklingen inte har påverkats av faktorer som inte är kända på förhand eller som inte är synliga i materialet; när man studerar språkförändring under fornsvensk tid kan till exempel påverkan från latin eller lågtyska sällan uteslutas helt, och inte heller kan man med säkerhet avgöra om stilistiska faktorer har varit viktiga.[9] Av dessa skäl kan förändringen av *typ* ha rätt stor betydelse för den övergripande förståelsen av grammatikalisering och av diakron språkförändring.

Grammatikaliseringen av *typ* tycks följa de principer som föreslås av Rosenkvist (2005), och man kan därmed säga att denna modell, som formulerats främst med utgångspunkt i grammatikaliseringen av *bara*, har fått ett visst empiriskt stöd. En förutsättning för att modellen ska kunna utvärderas i vidare studier är att man då analyserar såväl semantisk som syntaktisk förändring. Ett sådant eklektiskt tillvägagångssätt är inte särskilt vanligt i den moderna grammatikaliseringsforskningen (se till exempel Vincent 2001 s. 5), men vi anser faktiskt att det är nödvändigt om man vill uppnå en djupare förståelse av diakron språkförändring, eftersom de mekanismer som orsakar en syntaktisk reanalys kan vara semantiska till sin natur, och vice versa.

Källan till det prepositionella *typ* tycks enligt våra undersökningar vara beteckningar inom flygväsendet. Det svenska flygvapnet bildades 1926, och flyget utgjorde den tidens högteknologi. I början av 1930-talet var debatten om flygvapnets utbyggnad het, och en försvarskommission tillsattes 1930. År 1935 föreslog kommissionen en kraftig förstärkning av flygvapnet (Ungermark 1977). Under samma period förekommer också publikdragande flygturnéer,

[9] Givetvis finns det en stilistisk aspekt på *typ*-förändringen. Skriftspråket blev under 1900-talet ledigare (se Mårtensson & Svensson 1988 s. 127 ff.), och man kan därför anta att talspråkliga innovationer får ett snabbare genomslag i dagspress i slutet av 1900-talet än i dess början. Dessutom fanns det en avsevärd stilskillnad mellan skönlitteratur och tidningstext under 1900-talets början, vilket kanske förklarar varför enbart typ 1 och typ 2 förekommer i den äldsta, skönlitterära korpusen (ÄSR).

luftfartsutställningar och en allmän utbyggnad av flygplatser. På det hela taget uppmärksammades både det militära och det civila flyget ofta i dagspressen vid den här tiden, och en eventuell språklig innovation med flygursprung torde ha haft relativt stora möjligheter att etablera sig i allmänspråket. Situationen påminner något om dagens moderna svenska, där många termer från datorvärlden nu har blivit vardagliga ord – några exempel är *surfa*, *blogg* och *brandvägg*.

I slutet av 1900-talet var variationen när det gäller olika *typ*-konstruktioner betydande (se tabell 4 och diagram 1). I Press 76 är till exempel typ 1, typ 2, typ 3 och typ 4 alla ganska vanliga. Ett par decennier senare ser vi emellertid att *typ*-konstruktionerna med *av* (typ 2 och typ 3) minskar i frekvens, och om utvecklingen fortsätter kan det inom några decennier vara så att *typ* enbart förekommer som substantiv, preposition och diskursmarkör. I vår analys menar vi att typ 2 och typ 3 är mellanformer, och sådana kan i ett diakront perspektiv vara instabila. När till exempel flerordsprepositionen *av typ* har reanalyserats till *typ* uppstår en konkurrenssituation där den äldre varianten, som inte har den prototypiska prepositionens korta form, förmodligen kommer till korta i det långa loppet. Om *av typ* och *typ* uppfattas som helt synonyma finns det ju för den enskilde språkbrukaren inget skäl att använda den längre formen. I DN 2009 utgör typ 3 enbart tre procent av alla *typ*-förekomster, och vi tror alltså att andelen kommer att sjunka ytterligare framöver. Vi ser fram emot att få facit i hand genom en sökning på *typ* i den DN-korpus som kan förfärdigas efter nästa elvaårscykel – DN 2020.

Referenser

Korpusar

PressText, pressarkiv, sökningar på ordet *typ* utförda i Dagens Nyheter 1998 och 2009: http://www.presstext.se/ (hämtade 2010-02-05).

Språkbankens konkordanser, Göteborgs universitet, sökningar på formen *typ* samt *typen*, *typer* och *typerna* i korpusarna Äldre svenska romaner, Press 65, Press 76 och DN 1987: http://spraakbanken.gu.se/konk/ (hämtade februari–maj 2010).

Språkbankens korpus ORDAT, Göteborgs universitet, sökningar på formen *typ* samt *typen*, *typer* och *typerna*: http://spraakbanken.gu.se/ORDAT/ (hämtade januari–februari 2011).

Övriga internetkällor

Nationalencyklopedins ordbok, sökning på *typ*: http://ne.se.ludwig.lub.lu.se/sve/typ (hämtad 2010-04-16).

Litteratur

Abraham, Werner, 2001: How far does semantic bleaching go: About grammaticalization that does not terminate in functional categories. I: Grammatical relations in change, red. av J. T. Faarlund. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. S. 15–64.

Andersen, Henning, 2001: Actualization and the (uni)directionality of change. I: Actualization, red. av Henning Andersen. (Current Issues in Linguistic Theory 219.) Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. S. 225–248.

Andersson, Peter, 2007: Modalitet och förändring. En studie av *må* och *kunna* i fornsvenska. Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet.

Braunmüller, Kurt, 1978: Remarks on the formation of conjunctions in Germanic languages. I: Nordic Journal of Linguistics 1. S. 99–120.

Bybee, Joan, Perkins, Revere & Pagliuca, William, 1994: The evolution of grammar. Chicago/London: The University of Chicago Press.

Campbell, Lyle, 2001: What's wrong with grammaticalization? I: Language Sciences 23. S. 113–161.

Comrie, Bernard, 1986: Conditionals: a typology. I: On conditionals, red. av Elizabeth Closs Traugott m.fl. Cambridge: Cambridge University Press. S. 77–102.

Faarlund, Jan Terje, 2007: From clitic to affix: the Norwegian definite article. I: Working Papers in Scandinavian Syntax 79. S. 21–46.

Fridell, Staffan, 1993: Nya typtyper. I: Språkvård 1/1993. S. 25–26.

Frigyes, Paul, 2010: Vart tog texten vägen? I: Journalisten 12. S. 4–10.

Heine, Berndt & Kuteva, Tanya, 2002: World Lexicon of Grammaticalization. Cambridge: Cambridge University Press.

Hopper, Paul, 1998: The paradigm at the end of the universe. I: The limits of grammaticalization, red. av Anna Ramat & Paul Hopper. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. S. 147–158.

Hopper, Paul J. & Elizabeth Closs Traugott, 2003: Grammaticalization. 2:a uppl. (Cambridge textbooks in linguistics.) Cambridge: Cambridge University Press.

Iversen, Ragnvald, 1955: Norrøn grammatikk. Oslo: Aschehoug & Co.

Joseph, Brian D., 2004: Rescuing Traditional (Historical) Linguistics from Grammaticalization »Theory». I: Up and Down the Cline – The Nature of Grammaticalization, red. av Olga Fischer, Muriel Norde & Harry Perridon. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. S. 44–71.

Kotsinas, Ulla-Britt, 2003: En bok om slang, typ. Stockholm: Norstedts Ordbok.

Kotsinas, Ulla-Britt, 2004 [1994]: Ungdomsspråk. (Ord och stil, Språkvårdssamfundets skrifter 25.) Uppsala: Hallgren & Fallgren.

Lehmann, Christian, 1995 [1982]: Thoughts on grammaticalization. München/Newcastle: Lincom Europa.

Lehti-Eklund, Hanna, 1990: Från adverb till markör i text: studier i semantisk-syntaktisk utveckling i äldre svenska. (Humanistiska avhandlingar 4. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 561.) Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.

Mårtensson, Eva & Svensson, Jan, 1988: Offentlighetsstruktur och språkförändring. (Nordlund 14.) Institutionen för nordiska språk, Lunds universitet.

Newmeyer, Frederick, 1998: Language form and language function. Cambridge, MA: The MIT Press.
Norde, Muriel, 2009: Degrammaticalization. Oxford: Oxford University Press.
Ohlander, Sölve, 1983: »Förslag typ löntagarfonder» – om ett nytt språkbruk i dagens svenska. I: Språkvård 1/1983. S. 21–30.
Roberts, Ian & Roussou, Anna, 2003: Syntactic Change. A Minimalist Approach to Grammaticalization. Cambridge: Cambridge University Press.
Rosenkvist, Henrik, 2004: The emergence of conditional subordinators in Swedish – a study in grammaticalization. (Lundastudier i nordisk språkvetenskap A 62.) Institutionen för nordiska språk, Lunds universitet.
Rosenkvist, Henrik, 2005: Modern Swedish *bara* – from adjective to conditional subordinator. I: Historical Linguistics 2003. Selected papers from the 16:th ICHL, Copenhagen 11–15 August 2003, red. av M. Fortescue, E. Skafte Jensen, J. E. Mogensen & L. Schøsler. (CILT 257.) Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. S. 225–240.
Rosenkvist, Henrik, 2006: Fyra vyer av begreppet grammatikalisering. I: Årsbok utgiven av vetenskapssocieteten i Lund, red. av Valéria Molnár. Lund: Vetenskapssocieteten i Lund. S. 57–73.
SAG = Teleman, Ulf, Hellberg, Staffan & Andersson, Erik, 1999: Svenska Akademiens grammatik. Stockholm: Norstedts Ordbok.
Skärlund, Sanna, 2010: Grammatikalisering, typ? – om den förändrade användningen av ordet *typ* 1965–2009 som en grammatikaliseringsprocess. Opubl. C-uppsats. Språk- och litteraturcentrum, Lunds universitet.
Stroh-Wollin, Ulla, 2009: On the development of definite markers in Scandinavian. I: Working Papers in Scandinavian Syntax 83. S. 1–25.
Svensson, Gudrun, 2009: Diskurspartiklar hos ungdomar i mångspråkiga miljöer i Malmö. (Lundastudier i nordisk språkvetenskap A 67.) Språk- och litteraturcentrum, Lunds universitet.
Tabor, W. & Traugott, E., 1998: Structural scope expansion and grammaticalization. I: The limits of grammaticalization, red. av A. Ramat & P. Hopper. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. S. 229–272.
Traugott, Elizabeth & Dasher, Richard B., 2002: Regularity in semantic change. Cambridge: Cambridge University Press.
Ungermark, Seve, 1977: Flyglarm. Stockholm: Lindfors Nya Bokförlag AB.
Vincent, Nigel, 2001: LFG as a model of language change. I: Time over matter: Diachronic perspectives on morphosyntax, red. av Miriam Butt, Tracy Holloway King. Stanford, CA: Center for the Study of Language and Information. S. 1–42.
Wijk-Andersson, Elsie, 1991: *Bara* i fokus. (Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 27.) Uppsala.